

Bränningen

Medlemsblad för Söderhamns Kust & Skärgårdsförening

- Årgång 34 -

Nr 2 2021

Innehåll:

Sid 2	<i>Tankar om framtiden</i>	Sid 8-9	<i>Österdagarna 2021</i>
Sid 3	<i>Livskraft Söderhamn</i>	Sid 10	<i>Mor Edith berättar</i>
Sid 4-5	<i>Årsberättelse m.m.</i>	Sid 11	<i>Bergqvistbåtar</i>
Sid 6	<i>Ett konstverk</i>	Sid 12-14	<i>Isola Bella</i>
Sid 7	<i>Vrakdykning</i>	Sid 15	<i>Hantverksdagen i Skärså</i>
Sid 16 <i>INBJUDAN TILL ÅRSMÖTE</i>			

40 kr

Tankar om framtiden?

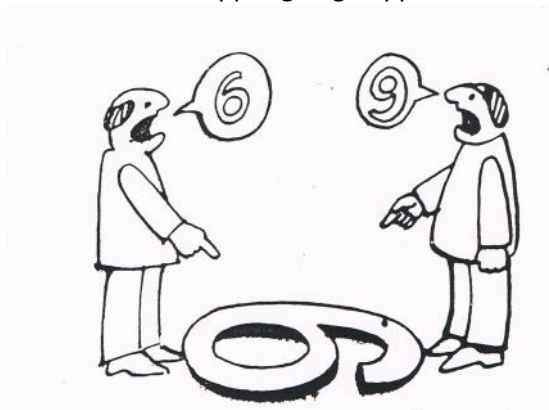
Undertecknad avgick som ordförande vid det digitala årsmötet 2020. Ordförandeskapet under 2020 och 2021 har fungerat så att vid varje styrelsemöte har en sekr. valts. Denna har skrivit protokollet och kallat till nästa möte där "hen" har fungerat som ordf. för mötet. En ny sekreterare har valts och proceduren fortsatt. Ingen perfekt lösning. Som juridiskt ansvariga har undertecknad och Barbro Olsson fungerat. Ytterligare två personer har lämnat styrelsen på grund av personliga skäl.

Hu löser vi krisen?

Det finns säkert olika lösningar. En som vi försökt med några år är att få till arbetsgrupper. En styrelseledamot fungerar som sammankallande i varje arbetsgrupp. Grupperna handlar om Aktiviteter, Administration (hemsida, Facebook och Bränningen vår medlemstidning) Arkivet, Fastighetsskötsel och Inventarier. Om dessa arbetsgrupper blir tillsatta med minst 3 personer i varje grupp, skulle det bli enklare att hitta personer för sekreterare och Ordförandeskap, det är min övertygelse.

Annars vad återstår? Nedläggning av föreningen? Samgående med annan förening? Frågan är prekär och bör lösas snarast.

Kan årsmötet den 15 sept. komma med idéer och uppslag. Jag hoppas det?

Lennart A

En bild som får illustrera problemet vi har i styrelsen. Hoppet är att Årsmötet kommer med många idéer hur vi skall lösa det framtida arbetet i styrelsen och föreningen.

Mina tankar

Det finns säkert många i och utanför våra led, som skulle vilja axla olika uppgifter i föreningen. Speciellt om alternativet är något så drastiskt som att lägga ner en levande verksamhet. **DU** finns säkert, som tycker att det är viktigt att det finns en förening som kan berätta om och vill bevara historien om hur livet i en skärgårdskommun var förr och är nu och att vi kan vara med att påverka. **Hör av dig!**

...Själv var jag med vid uppstarten på Kvarnen i Söderhamn den 9 december 1981. Jag gjorde en lista och värvade medlemmar på min arbetsplats och bland bekanta. Några är fortfarande med...

Sture C, som håller på med Bränningen.

OMSLAGSBILD

Enskär. En otroligt varm junikväll förra sommaren. Vi gjorde en liten båtluff i vår skärgård och näst sista stopp var en natt på Enskär. En helt fantastisk dag, kväll och morgon.

TEXT & FOTO: Marie Edling

LUFTEN ÄR FRI

FRILUFTSLIVETS ÅR 2021

Lär känna din kommun!

Luften är fri är ett projekt startat av Svenskt friluftsliv inför Friluftsåret 2021.
Lär känna din kommun är **Kust-och Skärgårdsföreningens projekt** med stöd av Luften är fri.

Projektet **Livskraft** startade i början på juni, med vandringar i ett delprojekt som fått namnet **Lär känna din kommun**. Den delen omfattar 20 vandringar från Lindefallet i norr ner till Tönnånger i söder. När detta skrivs har 9 vandringar avverkats. Uppslutningen har varit så där, men det kanske beror på den otroligt varma sommaren, eller kanske en viss rädsla för pandemin. Vi får se om höstens vandringar visar på ett annat resultat.

Kulturdelen där Kust& Skärgårdsföreningen och Norrala Hembygdsförening stått för de flesta aktiviteterna har dock varit välbesökta, men inte i samma omfattning som före pandemin.

Under hösten startar nu inomhusaktiviteterna arrangerade av SPM, Söderhamns pensionärers Motionsklubb och SUIF. Det blir aktiviteter i Vattengympa, Bowling (Lite oklart vad som händer med driften av Bowlinghallen) Boule inomhus och Bordtennis.

Projektet avslutas i maj 2022. Frågan är om samarbetet mellan de 9 föreningarna varit till någon fördel. Det har visat sig att skillnaderna är ganska stora när det gäller medlemshantering, administration, ekonomi m.m. Under hösten kommer ett antal träffar om dessa delar att arrangeras. Kanske finns det mycket att lära av varandra, och kanske kan t.ex. gemensamma utskick

I höst kommer SUIF att inbjuda handikappade till att prova på bordtennis. Ett första steg gjordes i juli när Down-syndrom-föreningen fick testa pingis under 1 timma.

kunna vara en del, som kan utvecklas ytterligare.

Projektet skall avslutas med en utvärderingsträff från lunch till lunch någonstans i Hälsingland.

Lennart Andersson

Projektledare

Leif Samuelsson har hittat en kollega vid Trönövandringen.

Vid vandringen i Mobodarne passade vi på att studera Växhusets vandrarhem med många praktiska lösningar.

Årets resa med taxibåten "Hulda" till Storjungfrun

Under många år har Skärgårdsföreningen arrangerat en tur till Storjungfrun i samarbete med kyrkan, och hamnföreningen på Storjungfrun. Det har varit kulturvandringar, uppmärksammande av kapellets 400 år, men framförallt fyrvisningarna där Lars Lindstedt berättat om fyren och livet kring den.

Gruppen har nått västra sidan av Storjungfrun. T.v. Anders Burman

Gudstjänsten hölls utomhus, med musik av Rebecca Ericsson, som spelade cello uti den vackra naturen.

2020 ställdes aktiviteterna in på grund av pandemin, men i år blev det i alla fall en minitur. Det var inte tillåtet att öppna fyren för visning, men en kulturvandring blev det via Norra hamnen och Toppattall på västra sidan och tillbaka via en sydligare stig. 18 st. var med denna dag av vilka 12 deltog i vandringen där storjungfrukännaren Anders Burman och Lennart Andersson bland annat berättade om Toppattall och den skatt som hittades vid Norrhamnen 1928. Därefter avslutades dagen med en gudstjänst i det fria utanför det nu 402-åriga kapellet med cellospel av Rebecca Ericsson.

I höst kommer en utvärdering att ske där även turen till Storjungfrun skall diskuteras tillsammans med Österdagarna. Vi har kört med samma koncept i minst 10 år. Många av oss som varit med och arrangerat har nått hög ålder och vi känner att det behövs nya idéer och uppslag. Kanske att det är dags för ett litet uppehåll??

Eller så låter vi yngre krafter, som kanske står och knackar på dörren, ta över med nya fräscha idéer, /Lennart A

Söderhamns Kust & Skärgårdsförening Verksamhetsberättelse för år 2020

Styrelse

Ordförande	Utses av styrelsen vid varje möte
Vice Ordf.	Astrid Forslund
Kassör	Barbro Olsson
Sekreterare	Utses av styrelsen vid varje möte
Övriga ledamöter	Anders Burman Sven-Gunnar Johansson Denny Månsson Håkan Elffors-Johansson Stefan Engström
Ersättare	Lennart Andersson, Hans Fryklund, Yvonne Steen
Revisorer	Lars Skjutare Erik Nilsson
Ersättare	Sven Andersson, Eivy Ängvald

Ekonomi

Vår ekonomi är fortfarande tillfredsställande, trots omfattande investeringar under de senaste åren och ett inaktivt år 2020. Förlusten på c:a 17000:- beror på att inga intäkter förutom de fasta inkommit.

Forts.>

Valberedning:	Vakant
Bränning kommitté:	Sture Claesson Hans Fryklund Lennart Andersson Curt Risell Barbro Rabénus
Skärgårdarnas Riksförbund	Lennart Andersson
Hembygdsförbundet	Barbro Olsson
Medlemsantal	244
Årsavgift:	250 kr

Representation

Vi tillhör Skärgårdarnas Riksförbund där vi representeras av Barbro Olsson och Lennart Andersson. Vi är också medlemmar i Hembygdsförbundet och Ljusnan-Woxnans Vattenvårdsförbund.

Möten

Årsmötet 2020 hölls under hösten digitalt med 20 deltagare.

Aktiviteter

Österdagarna, Fyrvisning på Storjungfrun, Höstmötet, Skärgårdsvandring, Adventsöppet på Gäddan, ställdes in på grund av pandemin.

En Östervandring och visning av Fiskarmuséet genomfördes för Bygg och miljönämnden i sept av Lars Lodmark Lennart Andersson och Denny Månsson.

Söderhamn den mars 2021

Barbro Olsson Astrid Forslund

Denny Månsson Anders Burman

Håkan Elffors Johansson S G Johansson

Stefan Engström

2020 har blivit det digitala verksamhetsåret, med krånglande nät, en parallell till det tidigare fiskarebekymren.

Verksamhetsplan för 2022

Föreningens uppgift är att värna om och vårda kustens miljö och dess kulturarv och föra detta vidare till kommande generationer. Ge utrymme för den bofasta och yrkesbedrivande befolkningens behov. Ge möjlighet till ett rikare friluftsliv och fritidsverksamhet för alla. Sprida information och kunskap om skärgårdens natur och kultur. Samarbeta med kommunala organ och kulturorganisationer samt stimulera till initiativ som gagnar kusten och dess utveckling. Föreningen är ansluten till Gästrike-Hälsinge-Hembygdsförbund, Ljusnan-Woxnans Vattenvårdsförbund och Skärgårdarnas Riksförbund.

Jan – Mars

Bränningen Manusstopp vecka 8

Årsmöte vecka 12 2022

April—Juni

Uppföljning av förslaget till 400-årsjubiléet tillsammans med Norrala hembygdsförening och Skärså IF. Planera arbetsgrupper inom de områden som beslutas under årsmötet. Inbjuda till arbetsdag i början på juni.

Bränningen nr 2 Manusstopp 21 2022

Juli-Sept.

Österdagarna 12-13-14 juli. Visning av Storjungfruns fyr 16-17 juli. Skärgårdsvandringar Juni -juli.

Styrelsemöte, det första för hösten den 7 sept.

Okt-Dec

Bränningen 3 Manusstopp 19 Okt

Höstmöte i mitten på november med något Aktuellt tema. Adventsfirande på Gäddan 1:a advent.

Övrigt

Öppethållande på Fiskaremuseet Gäddan, förutom Österdagarna och Adventskaffet, sker genom bokning pr. telefon 070-8168411. Helst ser vi att det blir minst 6 personer. Minimipris 200:- pr. grupp.

Styrelsen

Får vi uppleva "livemöten" igen? När man kunde sitta vid samma bord och trängas i kaffekön.

Konstverk vill påminna om Ångsluparnas tid

Som en del av föreningen SISAM/KULT:s satsning på en skulpturpark, för att hedra minnet av en svunnen tids betydelse, finns nu Pär och Rikard Ljusbergs skulptur "Ångslup" på plats i Bruksparken i Sandarne.

Den lilla båten som vuxit fram i ateljén på Massavägen är ingen exakt kopia av en Ångslup, utan tänkt att ge en känsla av den betydelse båtmodellen hade för samhället under sin aktiva tid.

De mest kända ångsluparna i Söderhamn var Flink 1 och Flink 2 som under 40 års tid gick som turbåtar längst södra Hälsingekusten. Frakten var post, mat, gods samt passagerare. Med tanke på de brukssamhällen som var så livskraftiga under sågverksepoken förstår vi hur viktig sjötrafiken var för logistiken och sammanhållningen.

Eftersom konstnärerna bakom skulpturen råkar vara min far och min bror, har jag haft nöjet att kunna följa arbetet med båten. Det är första gången de samarbetar med ett konstprojekt, och det är den första av två skulpturer som kommer att placeras ut i kommunen. Det har varit väldigt spännande att följa arbetet från planering till utförande. Särskilt med tanke på svårigheterna som dök upp i samband med Corona med oväntade problem som materialbrist, långa leveranstider, ökad kostnadsbild och inte minst risken för

smitta mellan generationer. Men med bra problemlösning, och efter många nedlagda arbetstimmar kan resultatet avnjutas.

Extra roligt för projektet är att min och Rikards mormors mor tillhörde släkten Frunck som var verksam i delar av sjöfartsnäringen i Söderhamn. Även vår mormors berättelse när hon som elev på damfrisering under 1920-talet fick ta Flinken ut till skärgårdens sommarställen för att

hjälpa damerna med hårvården ger en tidsbild. Farfars far var pråmskeppare, och även det var en viktig länk i dåtidens transportkedja.

Resultatet är en vacker skulptur av en båtmodell som betytt mycket för Söderhamns historia och befolkning. Och som vi på detta sätt kan glädjas åt länge.

*Merit Ljusberg text
Lena Ljusberg bild*

Från mallar till svetsning och vidare påbyggnad bit för bit. Till höger Pär och Rikard Ljusberg vid slutfinischen.

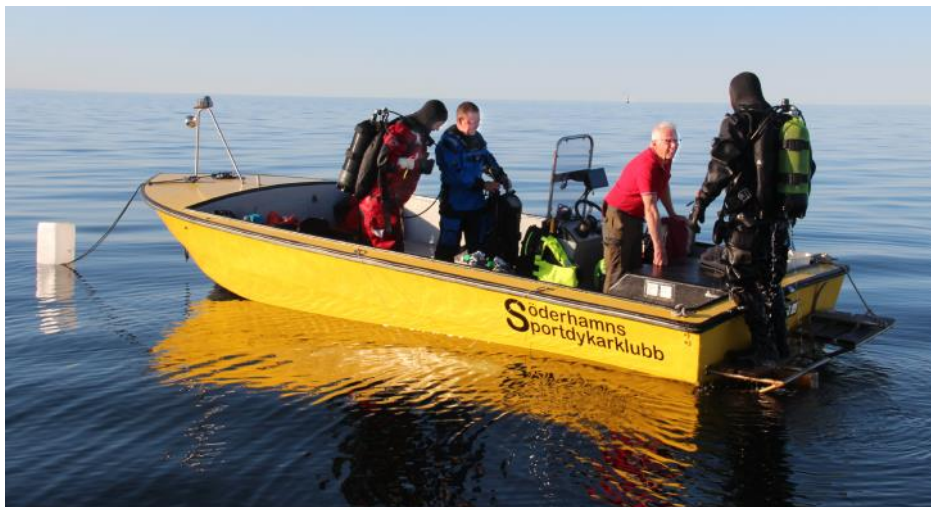

BILDMONTAGE - 'FLINK 1' MED PASSAGERARE INLAGD MELLAN SANDARNE O. BRANTHÄLL, FLAGGAN FRÅN EN TREDJE BILD - PHOTOSHOP /Sture C

Vraket som gäckar sportdykarna

Text och foto Curt Risell

På drygt 40 meters djup, med kölen fast förankrad i halvvannan meter sand, står galeasen Augustus. Där har hon stått sedan hon sjönk i mitten på november 1888 utanför Norrutharet i Söderhamns mellersta skärgård. En riktigt "Kalle Anka-båt", mer eller mindre intakt, sånär som på de två masterna som knäckts. Den ena masten ligger snett över fören medan den andra ligger akterut, berättar Pär Söderberg, som dykt på vraket.

Dykarna på plats utanför Norrutharet och Lilljungfrun med Hällgrunds fyr vid horisonten, assisterade av Per Andersson i röd skjorta.

Det var på väg till Sundsvall med en last av kalk som Augustus fick problem med gaffeltoppseglet. För att räta till felet gick hon in närmare kusten i den västliga vinden för att få en lugnare sjö. Men manövern visade sig ödesdiger. Hon grundstötte på grundet Norra Finskan och övergavs av kaptenen och de tre i besättningen, som tog sig i land på en holme. Den 30 meter långa galeasen, byggd i furu och ek, gick till botten. Där, i mörkret, har hon stått som ett spökskepp i drygt 130 år.

I fjol hittades vraket av dykare från Söderhamns Sportdykarklubb och fram till dags dato har sportdykarna gjort tre dyk på vraket. Vi har inte hittat eller sett något som bekräftat att det är Augustus, säger Kjell Lindqvist som liksom sina kamrater varit övertygad om att det är just den båten.

Men i år ställdes allt på ända. Utanför Norrutharet med några hundra meters mellanrum ligger nämligen tre vrak. Nu

börjar jag tro att det är en brigg från 1700-talet vi har dykt på. Eftersom hon ligger så djupt med kölen i sanden, kanske det är ett äldre vrak, säger Kjell.

Pär som "gått" runt vraket ett varv med dålig sikt och gjort ytterligare två dyk på henne med svåra siktförhållanden vill inte spekulera i om det är en annan båt man har att göra med.

Nu hoppas trion som dök på henne, en tidigt kväll på försommaren med sol och bleke att göra ett dykt till under hösten. Förhoppningen är att det kallare vattnet också ska vara klarare och ge bättre sikt. Det är naturligtvis intressant om vi kan hitta eller se något som kan bekräfta om det är Augustus eller någon annan båt, säger Pär. Med en sikt på en halvmeter, som det var vid ett av dyken, och 20 minuter med

ficklampa på de här djupet, i mörker, är det inte lätt att hitta det som avslöjar båtens rätta namn. Nu hoppas dykarna på bättre förhållanden och att vraket ska avslöja sitt namn.

I sammanhanget kan det vara värt att påpeka att det i Söderhamns skärgård finns hundratals vrak. Många är kända och dokumenterade. Andra saknar en känd historia. Och många väntar på att upptäckas. Var och vartannat år upptäcks nya vrak. Inte minst händer det i samband med sjömätningar. Augustus och de två vraken i närheten har upptäckts i samband med sjömätningar.

Vraken, som Augustus, som ligger på relativt djupt vatten, kan förbli helt oskadda under årens lopp medan de på grundare vatten slås sönder av stormar och is.

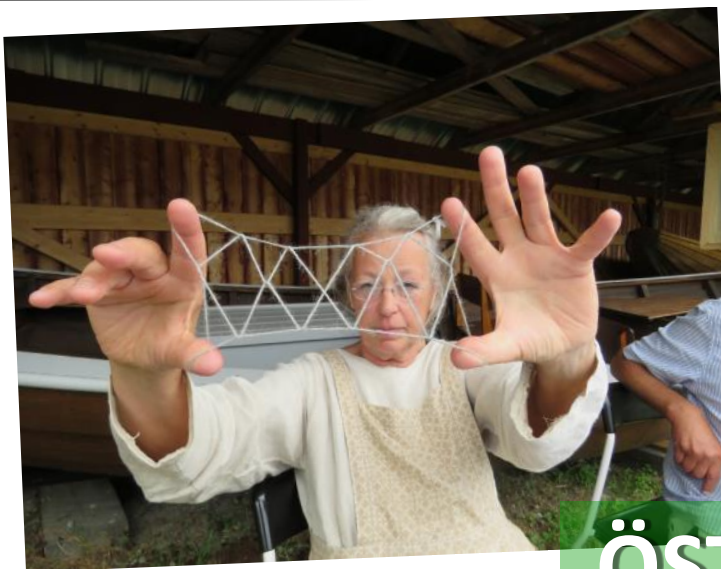
För marinarkologer finns en gömd historia under ytan, som i hela Östersjön upp-

Dykarna gör sig beredda. I rött Pär Söderberg, i blått Kjell Lindqvist och i svart dräkt Gustav Linder.

skattas omfatta 100 000 vrak. Till skillnad mot vrak i varmare vatten där skeppsmaskar "äter upp" vraken klara sig vrak i Östersjön i stort sett oanfrätta.

ÖSTERDAG SÅNG - MUSIK - HANTVERK

Barbro Olsson vid bandvävstolen.

Gunilla Häggbom fångar besökarna med den gamla leken "Ta", att med en garnögla göra olika mönster. Här "Fisknätet".

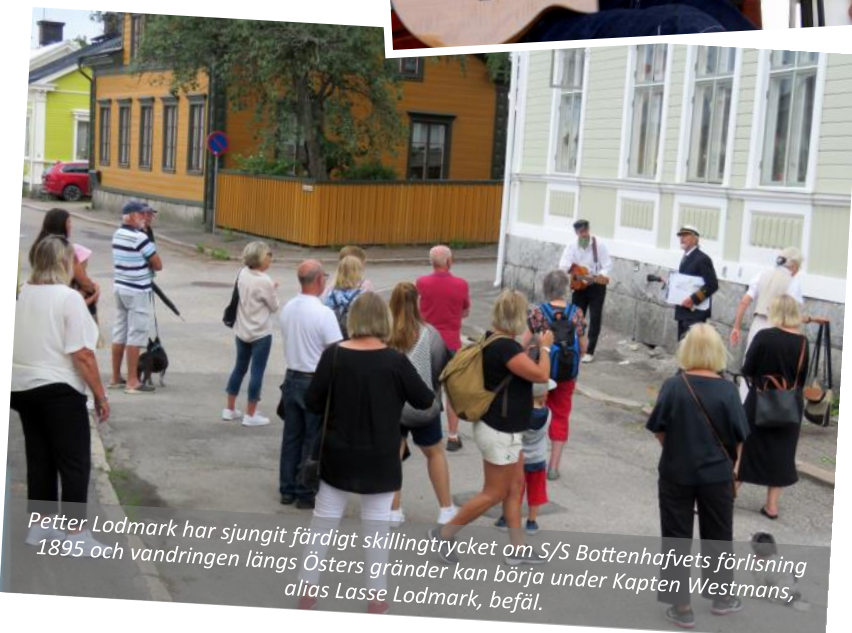
Ann-Cathrin växtfärgar garn som sedan kan bli socker och plädar m.m.

GUNILLA, LARS & LENNAR

BILDER: Emelie Forsberg Fryklund - Hans

Tisdagen bjöd på celebert besök av gruppen Kvinnfolk från Ockelbo och på torsdagen stod söderhamnsparat Sverker och Kerstin Åkered för underhållningen.

Petter Lodmark har sjungit färdigt skillingtrycket om S/S Bottenhafvets förlisning 1895 och vandrigen längs Östers gränder kan börja under Kapten Westmans, alias Lasse Lodmark, befäl.

Repslagning. Sture Claesson & sonsonen Alvin. Tre kårdeler att h... där kardelerna möts, rör sig automatiskt åt vänster när kardelerna vips är repet klart...

I uppslagsböcker och på Wikipedia står det att marinmålningar skildrar havet och fartyg. Särskilt vanliga på 1600- till 1800-talet. Den här målningen är lite yngre och visar ett fartyg byggt av Elin Olsson i slöjden när hon gick på mellanstadiet, 1985 kanske... /Eva Wastenson

SANDARNA 2021

K - FIK - ÖSTERVANDRING

I backen upp på Öster kom pigorna, alias Hedvig Hägg, med oket, och Matilda Wal-langer och berättade att de var på väg till grisarna med grismaten.

Gumman Månsson alias Gunilla Hägg-bom, med råvaror som skall bli soppa att sälja till arbetarna i Sandarne för att dryga ut hushållskassan, berättar hon för 'Kapten Westman'.

Och Carin Modén med rötter på Öster, håller koll på vilka gamla bilder som skall visas under vandringen.

Lennart berättar om sin hustru Ann-Cathrins släkt som bott här sedan fyra generationer och startade med Erik Djup 1850.

T.h. Lennart som profilen Valfrid Eriksson, kallad "Rönäsa", som en tid huserade här på Pilgränd och som samlade på allt möjligt i sina kassar.

ålla reda på. "Huvudet",
na tvinnats färdigt och

MOR EDITH BERÄTTAR IGEN, 2021

Edith Svedberg född Norling avled 6 januari 2021 i en ålder av 95 år, Hon kunde berätta mycket om det gamla Söderhamn, och hur man levde då. Nu när vi har plockat igenom kvarlåtenskapen, hittar vi många berättelser/minnen som Mor Edith har skrivit ner i sin ensamhet. Här kommer ett av dem...

Är det fel att minnas sin barndom ?

På söndagen när jag suttit och känt ensamheten krypa alldeles inpå mej, så tänkte jag att det är bäst att jag går ut, annars så blir jag tokig, för det värsta som finns är ensamhet.

Jag klädde på mej och gick ner till ån, till vatten, för vatten är det som ger liv, utan vatten vore allt dött. Gick efter ån och över Hamnbron, och förbi gamla järnvägsstationen och CFL och kom så fram till Östra skolan. Här gick jag tre år i småskolan, och jag satt i samma bänk som Sven Königsson. När vi senare i livet möttes brukade vi skoja om det. Huset där Sven bodde finns kvar.

Kom så till Fiskargatan på Öster där min Farmor & Farfar ägde huset nr. 6, och därifrån är dom starkaste minnena. Det var mycket barn där då i slutet på 1920-talet, som lekte alla lekar, som barn gjorde på den tiden. Bland annat så lades det ut ett paket som var fastbundet i ett snöre, och alltid så kom det någon som skulle ta upp det, men då drog vi i snöret ...

En söndag så skulle mina bröder Thure & Elov skjutsa mej på sparken ner för backen mot järnvägen, och precis då kom doktor Tengzelius i full fart med sin bil i svängen. Han körde alltid fort, och jag hamnade under kofångaren, så då var det nära ögat att det gått illa. Tengzelius skulle till en gammal tant som hette Lindkvist som var sjuk. Hon ägde ett kafé vid småbommarna som fanns i ett litet grönt hus.

Gården nr. 6 som Farmor & Farfar ägde var en innergård, med väggar på alla fyra sidorna och dom där stora portarna. Ett av förråden som fanns på innergården är nu ett av husen som finns vid Kvaren, det har en väldigt hög tröskel och en stor nyckel.

Går man nerför gatan mot småbommarna så låg Svenssons hus till vänster mitt emot bommarna. Där var det köttaffär på ena

Svenssons hus med ingång till köttaffär t.v. och mjölk t.h. (ägs nu av fam. Erlander).

FOTO: Sture C

Till höger i mitten-bilden syns en bit av banvaktstugan.

Banvaktare Samuel August Blomqvist (änkeman, fru Johanna dog 1924) kom till Söderhamn från Bergvik och fick tjänst på Östra Station och bostad i den närliggande tjänstebostaden.

FOTO från DiBiS

sidan och mjölkaffär på den andra sidan av huset, och jag såg att nedgångarna till butikerna fortfarande fanns kvar.

Snutt över gatan upp emot backen i Stuvaregatan, är det ett litet hus kvar, och där var det en hattaffär som på den tiden sålde stråhatter som var modernt. Dom kostade 1.50 – 4.50 och var snygga med mycket utstyr.

I banvaktstugan bodde det en flicka som hade ett dockskåp, som för mej var det vackraste som fanns. Jag hade aldrig sett

Gick hemåt efter ån och kände mej mycket gladare, fast jag inte hade pratat med en enda människa. Men barn-domsminnena gjorde mej glad.

Edith Svedberg

(renskrivet av sonen Lennart i april 2021)

Östra skolan. Småskolan, Edith och Sven sitter längst fram t.v.

Fiskaregatan gården nr 6, som Ediths farmor & farfar ägde. T.h. Lennart Svedberg vid huset som det ser ut 2021.

FOTO: Sture Claesson

något så vackert, men man fick inte leka med det, bara titta på det.

På min hemväg gick jag förbi huset där Berntssons Kafé tidigare låg, och dit gick man och köpte världens hårdaste karameller och fick en hel strut för 2 öre och dom räckte länge.

Bergqvistbåtarna

Del 7

FOTO: Sture Claesson

*Sjunde avsnittet i **Anders Torén:s** artikelserie om Bergqvistbåtar, som bygger på hans forskning om Erik Bergqvists båtbyggen och dess historia. Erik Bergqvist hade båtbyggeri i Håls-änge, Enånger och var verksam åren 1928 -1969.*

*Nu har vi kommit till den 12:e fiskebåten av de 15 som beställts av fiskare här i Söderhamnsområdet. Den gick till **Karl Jonasson, Sandarne** år 1955.*

BYGGÅR	TYP	MÅTT
1955	Däckad med akterruff	29' x 10'
BORDLÄGGNING	SPANT	MOTOR
ribb	galv. järnspant	Skandia 14 A
LEVERERAD TILL	PLATS	
Karl Jonasson	Sandarne	

Denna båt försågs med en "Skandia 14 A" på 15 hk med ställbar propeller. Båten fanns på Tallskärs ostsida nära Segelvik i Söderhamns skärgård, där den användes sparsamt.

1982 köptes båten av Kent Augustsson, Söderhamn och den låg i många år i Söderhamnsån vid macken. Motorn byttes till en likadan från Wahlström, Utvalnäs och skrovet bottenplastades i Stugsund i början av 1990-talet.

Augustsson sålde 2004 till Bertil Sundkvist, Söderala, som byggde om ruff och styrhytt och hemmahamn blev Skärså. Senare byttes Skandian till en Perkins diesel och våren 2008 sålde Sundkvist båten till Jan Persson, Änga, Enånger. Båten var tillbaka där hon en gång "föddes".

Sjösättning på Tallskär när Kent Augustsson köpte båten i juni 1983.

Kent Augustsson och Rune Augustsson Midsommaraften 1983.

Sjösättning i Stugsund 1986 med Erik Ivarssons kranbil.

Båten i Söderhamnsån, sedd snett uppifrån, en kutter, däckad med akterruff.

*Hälsningar
/Anders Torén*

Isola Bella 1857-1869 – Redaren, skeppet och kaptenen

av Janne Jonsson

Här återkommer J.O. Jonsson i Bränningen. Nu med ytterligare söderhamnshistoria. Janne är född och uppvuxen i Söderhamn numera boende på annan ort, men sommarboende i Söderhamns skärgård. Hans forskning om Söderhamn och skärgården under 1800-talet har bland annat resulterat i denna spännande berättelse om Söderhamnsfartyget Isola Bella, som jag först hörde talas om som en notis i Lennart Svedbergs bibliotekscirkel. – Här kommer den spännande fortsättningen. /Red.

Det kom en förfrågan från Helsingborgs muséum om ett söderhamnsskepp, Isola Bella, byggt 1857 för grosshandlaren och redaren Carl Petter Wennström. Anledningen var att muséet har i sin ägo arvegods från en tidigare kapten ombord på skeppet, Frans Joseph Jepson. Vad vi fick veta var sannerligen fascinerande: kaptenen hade gjort en modell av fartyget, så att vi nu kan se hur det såg ut; dessutom finns dagböcker bevarade som just nu transkriberas.

Redaren: Carl Petter Wennström

Bröderna Wennström var en av de dominerande familjerna i den söderhamnska ekonomin, handeln och politiken under andra halvan av 1800-talet (tillsammans med Brolin, Schöning och Hillman, bland andra). Släktnamnet kom ursprungligen, liksom släkten, från Wena socken i Kalmar län. Färgaren Edmund Wennström (1780-1832) var den som flyttade till Söderhamn och tre av hans söner, födda runt 1820, blev framstående borgare i staden: Carl Petter (C.P.), Erik Adolf (E.A.) och Johan Felix (J.F.) – märkligt nog var de gifta med var sin syster Alander från Uppsala. Erik var både en framträdande politiker (bl.a. ordförande i stadsfullmäktige 1880-1894) och industrialist (ägare av Källskärs sågverk m.m.). Felix var ångbåtskommissionär och därmed en nyckelperson i den snabbt tillväxande ångbåtstrafiken i staden.

C.P. Wennström (1819-1907) började som handlande men var från slutet av 1840-talet engagerad i fartygsbranschen. Han var kommissionär för de första ångpassagerarfartygen som gick till Söderhamn, bland annat *Norrländ*, och även för stadens första ångslup, *Christian*. Han var också en betydande lokal aktör för segelfartygen (och hans son bildade Söderhamns segelsällskap). År 1848 och 1849 sjösatte Wennström skepp som byggts vid Altbergs varv i Långrör. Under 1850-talet uppförde han så ett eget varv, först nära nuvarande Köpmantorget i Söderhamn, vid stadsån. Fartygen sjösattes sidledes – även om inloppet var nymuddrat kan det knappast ha varit några större fartyg. Varvet flyttade senare till en plats väster om Faxeholmen på södra sidan ån, vid Brolins och Schönings varvsområden, och det är möjligt att det är där han låter bygga såväl *Fata Morgana* (1856, om 160 svåra läster) som *Isola Bella* (1857, 236 läster). År 1858 var han näst störste redare i Söderhamn, efter Hrr Brolin & Son, med fartyg om totalt 667 svåra läster. År 1862 sjösätter Wennström skeppet *Agnes* (160 läster), som såldes till Stockholm. Senare under 1860-talet samverkar han med Brolin i byggandet, år 1864, av briggarna *Westa* (100 läster) och *Odin* (170 läster). Därefter tycks inte skeppsbyggandet eller handeln via fartyg ha varit hans huvudnäring, fast han lät bygga en brigg tillsammans med CJ Schöning år 1869.

Av fartygen är CP Wennström nog mest känd för barken *Eolus* om 160 läster, som byggdes i samarbete med Anders Altberg vid dennes varv 1849. Wennström annonserar på våren 1850 att han ämnar frakta gods och passagerare till New York med *Eolus* och tillströmningen blir stor – hela 150 emigranter, huvudsakligen religiösa flyktingar tillhörande Erik Janssons kyrka, trängs med en järnlast på väg till Norra Amerika och

Bishop Hill i Illinois, med avgång 8 juni år 1850. Fyra år tidigare hade skeppet *Betty Catharina* lämnat Söderhamn med Erik Jansare och tagit med sig ett sextiotial av dem liksom hela besättningen i djupet, men kapten Trapp och *Eolus* kom lyckligt fram efter tre månaders atlantsegling.

C.P. Wennström kom också att engagera sig i andra industriella projekt. Tillsammans med brodern Erik och handlanden Lorenz Edling innehade han Källänge tegelbruk och järnmanufaktur vid Sandarne strax utanför Söderhamn under två perioder (1858-1863 respektive 1867-1869), men varken tegel-

CP Wennström med dotter Agnes (född 1852), fotograferad av Söderhamns första 'fasta' fotograf, telegrafkommissarie Richard Ullström, sannolikt år 1864. Länsmuséet i Gävleborg. CCpdm. Identifier: XLM.U06938

bruket eller spiksmedjan var särskilt betydande under deras regim. Det stora industriella åtagandet var istället uppförandet, år 1869, av Källskärs ångsåg med två ramor och kantverk, byggt på en avstyckad del av Källänges fastighet. Emellertid hade Wennströms ekonomiska situation samma år förvärrats, sannolikt beroende på stora investeringar, och han gjorde cession mot slutet av året, då han sålde sågverket till broder Erik och avyttrade Källänge till CA Rettig, ägare av Kihlafors jernbruk. I januari år 1870 bjöds Wennströms kvarvarande egendomar ut på en av Söderhamns största konkursauktioner. Lokaltidningen Helsingen listade nästan en hel sida med egendomar som gick under klubban, bland annat hans betydande handelsgård vid Stora Torget (ungefär där förvaltningshuset är beläget nu), flera sjöbodas och magasin, samt jordbruks- och trädgårdsodlingar inom stadens gränser.

C.P. Wennström tillträdde positionen som förvaltare vid Källskärs sågverk år 1874, en tjänst han innehade till långt över pensionsåldern, troligen ända till brodern sålde sin del år 1896. Medan skötseln av sågverket var ett viktigt dagligt värv, bedrev han också trävaruaffärer i eget företag, vilket han sålde 1894. Under perioder var hans bidrag till skeppningen av trävaror betydande – 1885 rapporterar han för 3000 standards skeppade från Stugsund, vilket var mer än Källskärssågen producerade.

Wennström hade utöver sin näringsverksamhet ett fleral uppdag, bland annat som fullmäktigeledamot och som kyrkvård. Han behöll sin spänstiga fysik långt upp i åren. Vid uppvaktningen på hans 80-årsdag talar lokalpressen om hur ”den vördade åldringens raska, spänstiga gång, hans glada, skämtsamma lynne och hans lifliga intresse för alla dagens frågor, vittna om huru sällspordt lätt han med sin kraftigt byggda gestalt bär åtta årtiondens börda.”

Fartyget: *Isola Bella*

Ansvar för bygget av *Isola Bella* föll på den framstående skeppsbyggaren AA Wannberg, som börjat som fiskare och som senare blev en långvarig rådman i Söderhamn. Som brukligt med segelfartyg av denna typ var tekniken furu på kravell, dvs. borden fästs sida vid sida så hela skrovet blir slätt både ut- och invändigt. Längden var 36 meter och bredden 8,37 meter, med 5 meters djupgående (med last). Dräktigheten var 236 svåra läster, vilket motsvarar knappt 400 registerton, ungefär 1100 m³. Idag skulle vi inte bli imponerade, men för tiden var det ett ganska stort skepp, som tacklas till bark.

Wennström sålde ut andelar i fartyget (3/16-delar) till sin bror E.A., till handlanden Carl Erhard Ellberg (som var sjöfartsintresserad och hade en ganska stor aktiepost i det nyligen byggda ångfartyget Söderhamn), samt till kaptenen på skutan, Frans Joseph Jepsen från Helsingborg. Och med honom vid rodret bär det av till Marseille med last av timmer.

På höstkanten är det dags för den första stora långseglingen, när man går från Newport till Bombay, lastad med järn. Det var på den tiden en resa på runt fem månader – detta var innan Suezkanalen var byggd. Med på resan har Jepsen också sin hustru, Eleonora, som för dagbok. Hon noterar att Bombay har

en förträfflig hamn, men att det är svårt att få frakt därifrån – man går med barlast i mars 1859 därifrån till Akyab i Burma (Myanmar). Strax efter midsommar sätter man segel rätt in i monsunen, mot Europa, en fruktansvärd resa med hårda stormar och svåra, fradgande sjöar som sliter sönder seglen. Eleonora längtar hem och det är lätt att förstå.

Efter en kort sejour i Europa i början av 1860, bland annat med reparation av fartyget, är det dags för ytterligare en långsegelats, när man går mot Rangoon, då huvudstad i Burma – man lastar i Newcastle i mars och når Rangoon i augusti. Året efter seglar man till Rio de Janeiro och därifrån till Trieste i Italien, naturligtvis med kaffe, 4000 säckar. När man bytt sydatlantens stormar mot åtta dagars stiltje slaktar man en gris och Eleonora gör korv i väntan på vindar att ta dem till Medelhavet. Från Trieste går man till Bourdeaux, där man byter kapten. Jepsen säljer sin del i *Isola Bella* och övergår till andra äventyr.

Den nye kaptenen, Abraham Johansson, styr nu mot Söderhamn lastad med salt, traditionellt vår största importprodukt. Efter en tur till Barcelona via Gibraltar bär det av till Cardiff, där man kolliderar med ett annat fartyg på redde som blir svårt ramponerat. *Isola Bella* klarar sig lindrigt undan och går utan problem till Havanna dit man anländer 12 april 1863 efter en tvåmånaderssegelats. Men många skepp samlas i Havanna, fraktpiserna går ner och det är svårt att få ordres. Till slut lastar man 2000 kistor socker för underpriset 2 pund 10 shilling per ton och återvänder till Europa. Man byter socker mot salt i Spanien och stävar mot Hudiksvall när kaptenen sätter upp fartyget på ön Hveen i Öresund, så hårt att man måste betala 500 riksdaler i ’bergarlön’.

Isola Bella i krabb sjö, någonstans på världshaven. "Modell av mitt sistförda fartyg, utförd under resa från Bombay till Falmouth år 1862. F. J. Jepsen. Hamnkapten i Helsingborg." Helsingborgs museers samlingar, accessionsnummer 29-99.

Kanske på grund av Hveen-incidenten byter man nu kapten igen. När *Isola Bella* lämnar Söderhamn den 21 november 1863 är det med hemmasonen Isak Svensson Göthe (1821-1893) som befälhavare. Olika trader mellan engelska, spanska och italienska hamnar följer under ett par år, med flera turer till hemstaden. 1860-talet är en stark tillväxtperiod när det gäller trävaruskeppningen, eftersom flera handelshinder slopas i England och Sverige (och i övriga Europa) och tillväxten av sågverk börjar ta fart, bland annat med anläggandet av Mariehills såg 1860, Grundviks såg 1863 och Långrörs 1864. >>>>

Just detta år håller det på att gå illa: "Svenska skeppet Isola Bella, kapten Göthe, måste den 11 januari på middagen, sticka ifrån sig ankare och ketting wid Broadstairs och dref för stormar genom Dünerne". Man seglar ett par dagar efteråt 'med brutet spel' från London till Cardiff, men därifrån går man reparerad strax till Havanna. Fartyget visar sig klara långa seglatser galant: samma år går man både till Uruguay och därefter, i början av 1867, till den ofta besökta staden Pernambuco i nordöstra Brasilien, där man vanligen lastar socker, kaffe och bomull. Vid denna tid säljer Wennström 6/16 i fartyget för totalt 18.000 riksdaler riksmünt till änkefru Maria Altberg (3/16) och broder Eric (3/16). Under resten av 1867 och 1868 pendlar Göthe mellan de vanliga europeiska hamnarna, bland annat går man från Torre Vieja med salt. Kapten Göthe kör sin sista frakt av trävaror från Söderhamn till London på hösten 1868.

I London byter *Isola Bella* till en annan söderhamnskapten, Carl Eric Engman (1840-1890) – Engman, som senare förde Schönings 'Hilda', tillhörde en känd sjöfartssläkt i Söderhamn. I november 1868 styr han från Söderhamn till Alexandria, därefter till Cagliari för att lasta salt och stävar sedan vidare mot hemmahamn. Vid denna tid – sommaren 1869 – säljer Wennström, som är på gränsen till konkurs, resten av sina andelar i fartyget till sin medägare C.E. Ellberg.

Med Ellberg som ny huvudredare görs en resa tur och retur London under sommaren 1869, säkert med trävaror, och man kör ytterligare en last till London i oktober. När man går i barlast åter mot Söderhamn i november inträffar katastrofen. Man hamnar i storm och tjocka utanför Varberg på västkusten och strandar vid södra Herta (Horten) – kapten Engman och resten av besättningen räddas men fartyget blir vrak. Strax därpå har man "strandnings-auktion" på Backa gästgifvargård för "vraket efter på södra Hert vid Bua strandade kopparfasta och metallförhydda furuskeppet 'Isolabella'." Man säljer "diverse goda skeppsinventarier", däribland segel, tåg, flaggor och instrument.

Kaptenen: Frans Joseph Jepson

Isola Bellas första kapten, Frans Jepson, född 1830, växte upp i Helsingborg där pappan var färjeman. Jepson fick som 27-årig äran att segla skeppet, inte bara från start, utan också som delägare. Hans fem år med fartyget, bland annat med resor till Indien, Burma och Brasilien, samt ett urval klassiska europeiska hamnar, var säkert minnesvärda. Jepson fortsatte som kapten ett par år innan han slutligen gick i land, men han blev ändå sjöfarten trogen. År 1864 öppnade han skeppshandel i Helsingborg och 1880 blev han hamnchef där, en uppbyten position.

Det Frans Jepson gjorde av stort intresse för söderhamnare och fartygsentusiaster, var att göra en modell av *Isola Bella*, ett s.k. diorama, som i stort sett är en miniatyrversion av skeppet i

ett akvarium (detta är en halvmodell), målad med oljefärg. Dioramat är ungefär 40*61 cm exklusive ram. Nu kan vi alltså se hur skeppet såg ut. Ännu intressantare är att Helsingborgs museum också har dagböcker från Jepsons färder, också skrivna av hans hustru, som just nu håller på att transkriberas.

Newcastle-on-Tyne var en vanlig destination för segelfartygen under 1800-talet, och när fartygen lastades – antagligen med kol – var det också vanligt att besättning och kapten strövade runt i staden och kanske lät man fotografera sig. Det gjorde kaptenen Frans Jepson, hos The Misses Carrick fotoateljé. Eftersom den startade 1869 är porträttet något senare än Jepsons karriär på *Isola Bella*, troligen 1870-tal. Helsingborgs museum, accessionsnummer 1308-2020.

Det finns även annat material som håller på att katalogiseras, vilket gör att vi har något att se fram emot och förhoppningsvis återkomma till.

Not: Fartygsexperten Håkan Nihlman har bidragit förtjänstfullt till denna artikel med uppgifter om *Isola Bellas* konstruktion och ägandeförhållanden.

Hantverks- dagen i Skärså 14 aug.

då 82 besökare var med och fick se när:

Gunilla Häggbom visar den gamla leken "Ta"

Kristina Åström tovar ull

Alvin Claesson t.h. i bild får hjälp med repslagningen av en besökare

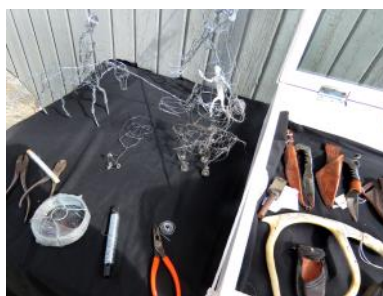
PH Laurin visade knivar och ståltrådsarbeten

Torbjörn Östrin hyvlar kimmor vid 'snebänken'

JB Svedin bygger (lagar) nät

Bengt Gräsman visar Makramé.

Ett arrangemang av Norrala Hbf—Skärgårdsföreningen—Hemslöjdsföreningen i Söderhamn o. Skärså fiskareförening.

TEXT o. BILDER: Sture Claesson

Söderhamns Kust & Skärgårdsförening

Kassör:

Barbro Olsson

grimshararna@gmail.com

Styrelseledamöter:

Astrid Forslund, Anders Burman, Sven Gunnar Johansson, Denny Månsson, Håkan Elffors-Johansson, Stefan Engström

Bränningen-redaktion:

Lennart Andersson (ansv. utg.), Hans Fryklund (research o. IT), Curt Risell, Barbro Rabenius, Sture Claesson (layout)

Hemsida: www.skargardsforeningen.se

E-post: info@skargardsforeningen.se

**Kust & Skärgård
Söderhamn**

Kust & Skärgårdsföreningens målsättning är att värna om kustens och skärgårdens miljö och dess kulturarv.

Se vår hemsida <http://www.skargardsforeningen.se> under **Aktuellt**.

Där finns våra träffar inlagda. Vi träffas för det mesta i vår föreningslokal Gäddan. Vi jobbar ibland praktiskt med lokalen, ibland diskuterar vi händelser och historier, skriver och katalogiserar, samt inte minst viktigt, tar en kopp kaffe och macka.

Vi välkomnar alla som är intresserade av Skärgården och dess miljö.

Medlemsavgiften är 250:-/år

Bg 5705-0700

Välkommen att bli medlem!

Årsmöte

Onsdagen den 15 sept kl. 1900
Studiefrämjandets lokal, Källgatan 9.

Dagordning

1. Val av ordförande och sekreterare för mötet.
2. Fråga om mötet är stadgeenligt utlyst.
3. Val av två justeringsmän.
4. Verksamhetsberättelsen.
5. Revisionsberättelsen.
6. Fråga om ansvarsfrihet för det gångna verksamhetsåret.
7. Val.
 - A) Val av ordf. för kommande verksamhetsår: Förslag vakant.
 - B) Val av 4 styrelseledamöter för en tid av 2 år. Förslag: Barbro Olsson, Denny Månsson, Håkan Ellfors/Johansson , Vakant
 - C) Val av styrelsesuppleanter för en tid av 1 år. Förslag: Lennart Andersson, Hans Fryklund.
 - D) Val av 2 revisorer för en tid av 1 år, samt två personliga ersättare för dessa.
 - E) Val av 3 ledamöter i valberedningen på 1 år.
 - F) Val av Bränning kommitté. Förslag: Sture Claesson, Lennart Andersson, Hans Fryklund, Curt Risell och Barbro Rabenius.
 - G) Val av representanter till Skärgårdarnas Riksförbund. Utses av styrelsen.
 - H) Val av representant till Hembygdsförbundet. Förslag: Barbro Olsson.
8. Förslag till budget och verksamhetsplan för verksamhetsåret 2022
9. Fastställande av årsavgift
10. Behandling av motioner som inlämnats till styrelsen
11. Anmällda frågor
12. Avslutning

Ordf.

I samarbete med
**Studie
främjandet**

BYAVANDRING i VÅGBRO

Tisdag 31/8 kl.16.00

Start Herrgårdstagen Tegelbruksv. medtag gärna fika o. sittunderlag

20 kr/person **VÄLKOMNA**

Norråla Hembygdsförening & DiBiS

OBS! ändrad tid